

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Hoogwatergeul Veessen- Wapenveld

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

27 januari 2009 / rapportnummer 2190-35

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland hebben in opdracht van de Rijksoverheid het voornemen een hoogwatergeul aan te leggen langs de IJssel tussen Veessen en Wapenveld, in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. De hoofddoelstellingen van het voornemen zijn verbetering van de hoogwaterveiligheid en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Voor de realisatie van de hoogwatergeul en de daarmee samen hangende ontwikkelingen wordt een rijksinpassingsplan vastgesteld door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en VROM. Ten behoeve van de besluitvorming wordt de m.e.r.-procedure doorlopen.¹

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- Een nadere uitwerking van de doelstellingen hoogwaterveiligheid en verbetering ruimtelijke kwaliteit en de onderlinge samenhang daartussen. Geef aan welke rol de ruimtelijke kwaliteit speelt bij de variantontwikkeling en in het toetsingskader.
- Beschrijving van de verschillende onderdelen van het voornemen, met name waar het m.e.r.-plichtige onderdelen betreft, en een onderbouwing van de afbakening van de te onderzoeken varianten vanuit (de wisselwerking tussen) de beide doelstellingen.
- Vergelijking en beoordeling van varianten op basis van doelbereik en effecten, met speciale aandacht voor:
 - verandering in de gebruiksmogelijkheden van het plangebied, vooral in de hoogwatergeul, in relatie tot de overstromingsfrequentie, effecten op de bodem en de bereikbaarheid;
 - effecten van het functioneren van de geul op het grondwater;
 - tijdelijke en permanente gevolgen voor te beschermen habitats en soorten van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel en voor EHS-gebieden (vooral gebieden met een weidevogelbestemming);
 - hinder tijdens de aanleg.
- Onderbouwing van tussentijdse keuzes ten aanzien van de voorkeursvariant en de meest milieuvriendelijke variant op basis van doelbereik en milieueffecten.
- Een publieksvriendelijke samenvatting van het MER, voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

¹ Voor nadere projectgegevens en bijzonderheden wordt verwezen naar bijlage 1 en voor een overzicht van zienswijzen en adviezen naar bijlage 2.

2. ACHTERGROND, DOELEN EN BESLUITVORMING

2.1 Aanleiding en doelen

In hoofdstuk 4 van de startnotitie zijn de doelen van het voornemen benoemd, op basis van de PKB Ruimte voor de Rivier. Er is sprake van een dubbele doelstelling c.q. projectopdracht:

1. Waterstandsdeling
2. Gebiedsontwikkeling/verbetering ruimtelijke kwaliteit

Het in de startnotitie gehanteerde begrip “gebiedsontwikkeling” kan verwarring veroorzaken, omdat met (integrale) gebiedsontwikkeling normaal gesproken bedoeld wordt op het proces dat (publieke en private) partijen gezamenlijk doorlopen ten behoeve van ruimtelijke inrichting. Uit de startnotitie wordt niet duidelijk wat onder gebiedsontwikkeling wordt verstaan, welke doelstellingen daaraan gekoppeld zijn en welke onderdelen daarvan binnen het kader van het te nemen besluit vallen dan wel binnen andere kaders worden gerealiseerd. Het MER dient daarover duidelijkheid te verschaffen.

In dit advies hanteert de Commissie bij de doelstellingen het begrip ruimtelijke kwaliteit, aansluitend bij de doelstellingen van de PKB Ruimte voor de rivier en de Nota ruimtelijke kwaliteit Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld.

Werk in het MER de doelstellingen van het voornemen nader uit. Het is wenselijk om de doelen zo te beschrijven dat ze in twee stadia in het planvormingsproces een rol kunnen vervullen:

- bij de afbakening van te beschrijven varianten en het verhelderen waarom andere varianten buiten beschouwing worden gelaten;
- bij de rangschikking van varianten op doelbereik.

2.1.1 Waterstandsdeling

Beschrijf in het MER de voor dit project relevante punten uit de PKB, zoals de knelpunten en taakstelling voor het onderhavige deel van de IJssel voor de korte termijn en reserveringen voor de lange termijn.² Maak inzichtelijk welke bijdrage aan de doelstelling uit de PKB inzake waterstandsverlaging geleverd wordt. Beschrijf de relatie van dit project met andere PKB-maatregelen in het IJsseldal. Geef inzicht in de robuustheid van het voornemen, ofwel de bijdrage aan de doelstellingen voor de lange termijn. Geef aan welke invloed de eventuele verhoging van het waterpeil op het IJsselmeer, conform het advies van de Deltacommissie, kan hebben op de robuustheid van het voornemen (inclusief de uitbreidbaarheid in de toekomst).

2.1.2 Verbetering ruimtelijke kwaliteit

Verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is een van de doelstellingen van de PKB Ruimte voor de Rivier. Volgens de startnotitie geldt de specifiek voor het voornemen opgestelde Nota Ruimtelijke Kwaliteit als bouwsteen voor de ontwikkeling van varianten. Geef in het MER concreet invulling aan de doelstelling(en) voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het kader van het voornemen. Maak daarbij waar relevant onderscheid tussen doelstellingen gerelateerd aan de PKB Ruimte voor de Rivier en andere doelstellingen, bijvoorbeeld op grond van provinciaal beleid of voortvloeiend uit het gebiedspro-

² Met de korte termijn wordt bedoeld op de doelstellingen voor 2015 zoals vastgesteld in de PKB Ruimte voor de Rivier. Voor de langere termijn moet rekening gehouden worden met (nog) hogere maatgevende rivierafvoeren.

ces (werkateliers met belanghebbenden). Beschrijf de prioritering van de verschillende invalshoeken of onderdelen van ruimtelijke kwaliteit, de onderlinge samenhang en de keuzes die zijn gemaakt ten aanzien van de bouwstenen voor de varianten. Geef aan tot welke randvoorwaarden en uitgangspunten voor de varianten dit leidt en op welke wijze ruimtelijke kwaliteit als toetsingskader in de verdere uitwerking en vormgeving van varianten wordt gehanteerd (bijvoorbeeld sturend of bindend).

2.2 Beleidskader

In § 4.4. van de startnotitie is een opsomming gegeven van de relevante beleidskaders op Europees, nationaal en provinciaal niveau. Geef in het MER aan tot welke randvoorwaarden en uitgangspunten deze beleidskaders en de wet- en regelgeving leiden en wat de consequenties voor (onderdelen van) het voornemen zijn. Geef aan welke consequenties de “waterplannen” op verschillende beleidsniveaus³ (kunnen) hebben voor het voornemen. Ga tevens in op wet- en regelgeving die van toepassing is indien er sprake is van een ontgroning of de oprichting van een baggerdepot binnen het plangebied.

2.3 Besluitvorming

Het besluit over de tracering en de inrichting van de hoogwatergeul wordt vastgelegd in een rijksinpassingsplan, conform de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Het MER zal worden gepubliceerd bij het ontwerp-rijksinpassingsplan. Uit de startnotitie leidt de Commissie af dat op basis van een uitwerking van verschillende varianten een voorkeursvariant wordt gekozen/samengesteld, die vervolgens gedetailleerd wordt uitgewerkt. Dit impliceert een gefaseerde aanpak, waarbij gedurende de m.e.r.-procedure een keuze gemaakt zal worden om andere varianten niet verder te onderzoeken.⁴ In het MER dienen de varianten gelijkwaardig uitgewerkt te worden tot een niveau waarop een goede afweging mogelijk is en gemotiveerde keuzes kunnen worden gemaakt ten aanzien van de meest milieuvriendelijke variant (mma) en de voorkeursvariant (zie verder § 3.2.3). Indien een tussentijdse keuze voor een voorkeursvariant wordt gemaakt, dient dit goed gemotiveerd te worden, vooral wanneer de voorkeursvariant afwijkt van het mma. Speciale aandacht is daarbij vereist voor het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet (zie ook § 4.3).

Het is vooralsnog onduidelijk in hoeverre de in de startnotitie genoemde gebiedsontwikkeling in het rijksinpassingsplan wordt vastgelegd. Geef in het MER aan over welke planonderdelen besluitvorming plaatsvindt in het rijksinpassingsplan en welke vervolgbesluiten voor de verschillende onderdelen van het voornemen genomen moeten worden. Geef aan welke instanties daarvoor het bevoegd gezag zijn.

³ Waaronder het (Ontwerp) Nationaal Waterplan, het (Ontwerp) Stroomgebiedbeheerplan Rijndelta, het (Ontwerp) Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015, het (Ontwerp) Waterplan Gelderland 2010-2015 en het (Ontwerp) Waterbeheersplan Veluwe 2010-2015.

⁴ Hoewel dit niet uit de startnotitie blijkt gaat de Commissie er van uit dat voor het voornemen gebruik gemaakt wordt van de voor Ruimte voor de Rivier-projecten gebruikelijke SNIP-procedure (Spelregels Natte Infrastructuur Projecten). Deze procedure kent een aantal beslismomenten, waarbij vooral beslismoment SNIP 2a (variantkeuze) relevant is. Het MER wordt gepubliceerd bij het ontwerp-rijksinpassingsplan (overeenkomend met SNIP 3: projectbesluit), terwijl ook bij de variantkeuze milieueffecten een belangrijke rol (kunnen) spelen.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN VARIANTEN

3.1 Voorgenomen activiteit

In de PKB Ruimte voor de Rivier is een afweging gemaakt tussen de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld en andere alternatieven voor dit tracé van de IJssel (uiterwaardvergravingen en dijkverleggingen). Mede op basis van het MER Ruimte voor de Rivier is met de vaststelling van de PKB een keuze gemaakt voor het alternatief “Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld”. In de onderhavige procedure zijn alternatieven voor de hoogwatergeul niet aan de orde. Daarom wordt in deze procedure alleen nog gesproken van varianten voor de inrichting van de hoogwatergeul.

Geef in het MER een heldere beschrijving van de verschillende onderdelen van het voornemen en de varianten, zo uitgebreid als nodig is om een goede effectbeschrijving en vergelijking van varianten mogelijk te maken. Maak zoveel mogelijk gebruik van visualisaties om de ruimtelijke veranderingen en landschappelijke inpassing van de varianten te illustreren. Geef op tenminste één kaart alle topografische namen die in het MER worden gebruikt en de rivierkilometers aan.

Geef in het MER per variant inzicht in de volgende variabelen:

- De ontwerpvariabelen en keuzen ten aanzien van de waterkeringen, uitgewerkt in duidelijke principe profielen (zowel dwarsprofielen als lengteprofielen).
- De dimensies van de hoogwatergeul (breedte, diepte, vormgeving) en de ingrepen die daarvoor nodig zijn, waaronder eventuele vergraving van het maaiveld.
- De locatie en ontwerpvariabelen (doorsnedes, drempelhoogtes, materiaal) van de in- en uitlaat van de geul.
- De benodigde hoeveelheden grond, de herkomst en de kwaliteit ervan (fysisch en chemisch).
- Het grondverzet en de logistiek (inclusief doorlooptijd) van grondaanvoer en verwerking en eventueel hiervoor noodzakelijke depots.
- De te verwachten inundatiefrequentie en (maximale) –duur en de te verwachten waterdiepte in de geul.
- De wijze waarop de inlaat van water in de hoogwatergeul plaats zal vinden en eventuele fasering daarbij.
- De wijze waarop de afwatering van het ingelaten water wordt gerealiseerd en de uitgangspunten die daarbij worden gehanteerd.
- De variatiemogelijkheden (en beperkingen) in de inrichting en het gebruik van de hoogwatergeul en de waterkeringen er langs voor diverse functies: vormen van landbouwkundig gebruik, vormen van recreatief gebruik en te behouden of te ontwikkelen natuurwaarden.

Uit de startnotitie volgt dat een aantal mogelijk cruciale onderdelen van het voornemen nog onzeker is. Mogelijk is een ontgroning nodig en/of zal hergebruik van verontreinigde grond binnen het plangebied plaatsvinden. Aangezien niet uitgesloten wordt dat beide onderdelen m.e.r.-plichtig⁵ zijn kan het

⁵ Dit is het geval wanneer de ontgroning in totaal (een of meerdere winplaatsen samen) betrekking heeft op een oppervlakte van 100 hectare of meer, danwel wanneer er sprake is van het oprichten van een inrichting met een capaciteit van 500.000 m³ of meer, die bestemd is voor de berging van baggerspecie van klasse B volgens het Besluit Bodemkwaliteit of niet-gevaarlijke afvalstoffen.

in beide gevallen gaan om ingrepen met mogelijk aanzienlijke milieugevolgen. Beschrijf hoe met deze onderdelen van het voornemen wordt omgegaan.

Indien een ontgroning deel uit maakt van het voornemen, beschrijf dan in het MER:

- de argumenten op basis waarvan de ontgroning nodig is;
- de mogelijke locaties voor de ontgroning en de onderlinge afweging daartussen, mede op basis van milieuaspecten;
- de hoeveelheden (oppervlakten, diepten, aantal m³) klei en/of zand die worden afgegraven per locatie;
- de fysische en chemische kwaliteit van het materiaal, in verband met de toepassingsmogelijkheden ervan;
- de eventueel aanwezige bodemverontreinigingen in het plangebied en de wijze waarop hiermee wordt omgegaan.

Indien hergebruik of berging van verontreinigde grond binnen het plangebied aan de orde is, beschrijf dan in het MER:

- de beoogde locatie(s) waar de vrijkomende grond wordt geborgen of hergebruikt en de te bergen of her te gebruiken hoeveelheden;
- een onderbouwing van de gekozen locatie of een afweging tussen locaties, mede op basis van milieuaspecten;
- of de berging kan worden gezien als nuttige toepassing volgens het Besluit Bodemkwaliteit (BBK);⁶
- de kwaliteit van het “te storten materiaal”, uitgedrukt in de klassering die op grond van het huidige Besluit bodemkwaliteit gehanteerd wordt (klasse A of klasse B).

3.2 Te onderzoeken varianten

3.2.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

In de startnotitie is een beschrijving opgenomen van het proces dat heeft geleid tot de vaststelling van de ontwerpruimte voor varianten. Binnen deze ontwerpruimte zijn 4 varianten gedefinieerd. Daarnaast zullen in het MER een voorkeursvariant en een meest milieuvriendelijke variant worden ontwikkeld. Bij het vaststellen van de ontwerpruimte zijn al keuzes gemaakt, op basis van verschillende criteria met een verschillende ‘hardheid’. De Commissie beveelt aan om in het MER de randvoorwaarden en uitgangspunten voor de variantenontwikkeling expliciet te maken en op basis daarvan nader te motiveren waarom bepaalde varianten of bouwstenen zijn afgevallen.⁷

Maak daarbij onderscheid tussen:

- Harde randvoorwaarden, zoals de rivierkundige taakstelling, instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel, de stabiliteit van de waterkeringen en eisen vanuit de scheepvaart.

⁶ Sinds 2008 is het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) van kracht. Dit besluit regelt het omgaan met grond en bagger. Met de inwerkingtreding van het Bbk hoeft het bergen van grond niet langer per definitie gezien te worden als het realiseren van een stortplaats. Als voldaan wordt aan de randvoorwaarden van een nuttige toepassing uit het Bbk en als voldaan wordt aan de kwaliteitseisen van het Bbk kan de toepassing onder het regime van dit Bbk gerealiseerd worden. Er is dan geen Wm-vergunning meer nodig voor “het storten van afvalstoffen”. Mocht echter blijken dat niet aan de eisen van het Bbk kan worden voldaan, dan valt de toepassing alsnog onder het stortplaatsregime.

⁷ De motivering van niet meegenomen varianten in § 6.4 van de startnotitie is erg beknopt. Dit geldt met name voor de variant ‘hoekpunt D’.

- Afstemming met andere doelen en maatregelen in het plangebied, met name realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en implementatie van de Kaderrichtlijn Water.
- Uitgangspunten volgend uit de Nota ruimtelijke kwaliteit en overleg met betrokken organisaties en bewoners.
- Bestaande functies in het plangebied, zoals verschillende vormen van landbouw en recreatie, (agrarisch) natuurbeheer, bebouwing.
- De manier waarop bodemverontreinigingen (potentiële puntbronnen en diffuse verontreiniging) invloed hebben op het voornemen.
- Bestaande waardevolle elementen, waaronder natuur- en landschapswaarden, cultuurhistorische en aardkundige waarden.

3.2.2 Voorkeursvariant en meest milieuvriendelijke variant (mma)⁸

De voorkeursvariant en de meest milieuvriendelijke variant zullen worden ontwikkeld op basis van de in de startnotitie genoemde varianten. De Commissie adviseert om, op basis van de gedefinieerde randvoorwaarden en uitgangspunten, het MER te gebruiken om de voorkeursvariant te bepalen op grond van de onderlinge samenhang tussen hoogwaterveiligheid en de verschillende invalshoeken van ruimtelijke kwaliteit. Het ontwikkelen van een meest milieuvriendelijke variant kan daarbij behulpzaam zijn. De meest milieuvriendelijke variant (mma) is een wettelijk verplicht onderdeel van het MER en gaat uit van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu. Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.⁹ De Commissie adviseert om voor de ontwikkeling van het mma uit te gaan van de potenties voor natuurontwikkeling en/of behoud van ecologische waarden in het plangebied en maatregelen om hinder tijdens de uitvoering zoveel mogelijk te beperken.

3.2.3 Fasering

Zoals in §2.3 aangegeven is er sprake van een gefaseerde aanpak, waarbij een in de eerste fase gekozen voorkeursvariant in de tweede fase nader wordt uitgewerkt.

In fase 1 moeten de varianten onderzocht worden op de aspecten die voor de keuze tussen varianten onderscheidend zijn. Dit zijn met name het doelbereik en aspecten waarbij effecten met een permanent karakter optreden. Het detailniveau moet zodanig zijn, dat een goed onderbouwde keuze voor een voorkeursvariant kan worden gemaakt, waarbij het milieubelang volwaardig is meegewogen. De Commissie adviseert om in deze fase tevens een quick scan uit te voeren ten aanzien van uitvoeringsaspecten, indien deze bepalend kunnen zijn voor keuzes in het ontwerp.

Nadat in fase 1 een onderbouwde keuze is gemaakt tussen de varianten, bestaat fase 2 uit het beschrijven en beoordelen van de inrichtings- en beheeraspecten van de voorkeursvariant. Geef voor deze variant aan welke voor het milieu relevante (uitvoerings)aspecten er zijn. In deze fase gaat het om de mi-

⁸ In dit advies wordt het begrip “meest milieuvriendelijke variant” gebruikt, om verwarring over de begrippen alternatieven en varianten te voorkomen (zie ook § 3.1 van dit advies). De wettelijke term is echter “meest milieuvriendelijk alternatief”, vaak afgekort tot mma.

⁹ Dit betekent dat de variant “hoekpunt D”, die in de startnotitie is afgevalen op grond van gebrek aan draagvlak, mogelijk alsnog aan de orde dient te komen, als deze variant milieuvriendelijker is dan de overige varianten.

lieuaspecten die niet of nauwelijks onderscheidend zijn voor de keuze tussen de varianten, zoals (tijdelijke) hinder. Besteed ook aandacht aan de fasering van de werkzaamheden in de tijd. Geef aan welke mitigerende maatregelen worden genomen om hinder en andere milieueffecten van het voornemen te minimaliseren.

3.2.4 Referentiesituatie

Met de referentiesituatie wordt de huidige situatie bedoeld inclusief de autonome ontwikkelingen in het studiegebied. Onder autonome ontwikkeling wordt de toekomstige ontwikkeling van het milieu verstaan, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de varianten wordt gerealiseerd. Daarbij moet worden uitgegaan van huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten.

De startnotitie suggereert dat de huidige situatie als referentie zal worden gehanteerd, omdat geen informatie over de autonome ontwikkeling beschikbaar is. Dit geldt mogelijk voor autonome ontwikkelingen in relatie tot hoogwaterbescherming, maar niet voor ontwikkelingen die van invloed zijn op de ruimtelijke kwaliteit. Autonome ontwikkeling van de landbouw, onder meer als gevolg van Europees beleid, en ontwikkeling van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) binnen het studiegebied kunnen van invloed zijn op de milieusituatie. In het MER dienen deze ontwikkelingen te worden meegenomen als onderdeel van de referentiesituatie.

De uitvoering van de PKB Ruimte voor de Rivier wordt niet gezien als een autonome ontwikkeling, maar vormt het kader voor de voorgenomen activiteiten. Alleen Ruimte voor de Rivierprojecten waarover al een projectbesluit is genomen kunnen als autonome ontwikkeling beschouwd worden.

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemeen

Vergelijk in het MER de varianten op basis van doelbereik (in hoeverre voldoen de varianten aan de projectdoelstellingen) en milieugevolgen. De beschrijving van de milieugevolgen in de volgende paragrafen geldt:

- in aanvulling op of ter specificatie van hoofdstuk 7 van de startnotitie, waarin een aanzet tot te onderzoeken effecten is gegeven;
- voor zowel de referentiesituatie als voor de varianten;
- voor zowel fase 1 als fase 2, waarbij in fase 1 in het algemeen kan worden volstaan met een globaler detailniveau (zie § 3.2.3.).

De begrenzing van het studiegebied moet zodanig worden gekozen dat alle effecten van de verschillende onderdelen van het voornemen in beeld worden gebracht, ook als deze effecten zich ruim buiten het plangebied voordoen (met name rivierkundige effecten).

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten en geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich voordoen.

4.2 Bodem en water

4.2.1 Bodem

Beschrijf in het MER voor de verschillende varianten en de referentiesituatie:

- zettingen en optredende zettingsverschillen in de directe omgeving van de dijken en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing en aansluitingen op de bestaande dijkring;
- de eventuele erosie van bodem en/of oevers bij de in- en uitstroomopening van de geul en de mogelijke maatregelen om dit te voorkomen;
- de bestaande kwaliteit van te vergraven bodemgrond en de invloed hiervan op de toekomstige bestemming;
- eventueel aanwezige lokale verontreinigingsbronnen die in het kader van de Wbb moeten worden aangepakt;
- de effecten op de bodemstructuur en bodemkwaliteit in de hoogwatergeul en de relatie met de gebruiksmogelijkheden, gegeven de instroomfrequentie en -duur;
- de effecten van het in werking treden van de geul¹⁰ op de bestaande waterkeringen;
- maatregelen om negatieve gevolgen van eventuele vergraving, verwerking en berging van verontreinigde grond te voorkomen of te beperken.

4.2.2 Grond- en Oppervlaktewater

Beschrijf in het MER voor de verschillende varianten en de referentiesituatie:

- de eventuele lokale opstuwende effecten onder maatgevende omstandigheden, als gevolg van de aanleg van de hoogwatergeul;
- morfologische effecten in de IJssel als gevolg van gebruik van de hoogwatergeul en de gevolgen daarvan voor de scheepvaart;
- te verwachten waterstanden en stroomsnelheden in de hoogwatergeul en de in- en uitstroomopeningen, de mogelijke sedimentatie en erosie als gevolg van inundatie en de mogelijke gevolgen daarvan;
- het effect op grondwaterstanden en kwel- en infiltratiepatronen in het plangebied en de gevolgen daarvan voor de grondwatergerelateerde functies (bebouwing, natuur, landbouw), onder normale omstandigheden en als gevolg van inundatie van de hoogwatergeul;
- het effect van inundatie van de hoogwatergeul op de kwaliteit van het oppervlaktewater in het plangebied;
- het effect van eventuele berging of tijdelijke opslag van verontreinigde grond op grondwaterkwaliteit en -stroming.

4.3 Natuur

4.3.1 Algemeen

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Op basis van de natuurwet- en regelgeving moeten veel natuurgevolgen gedetailleerd onderzocht worden. De Commissie vindt het belangrijk dat, los van de wet- en regelgeving, in het MER op hoofdlijnen een algemeen beeld wordt geschetst van de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de (positieve en negatieve) effecten op de natuur in het studiegebied, mede afhankelijk van het toekomstige grondgebruik in het plangebied.

¹⁰ Bijvoorbeeld bij een snelle daling van de waterstand op de IJssel.

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied, welke factoren de kwaliteit van de huidige natuurwaarden bepalen en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarnaast in op de ingreep-effectrelatie tussen het voornemen en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden, zowel in de aanlegfase als in de “gebruiksfase”. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

4.3.2 Gebiedsbescherming¹¹

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan. Bepaal ook voor activiteiten die niet in of direct naast een beschermd gebied liggen, in hoeverre het voornemen invloed kan hebben – al dan niet in cumulatie met andere activiteiten of handelingen) – op een beschermd gebied (externe werking).

Geef per gebied:

- de begrenzingen van het gebied aan op kaart, inclusief een duidelijk beeld van de ligging van het plangebied;
- de afstanden van de voorgenomen activiteit tot de beschermde gebieden (inclusief het gebied dat is aangewezen als ganzenfoerageergebied) of kaarten met een duidelijke schaal waarvan dit is af te leiden.

Natura 2000

Geef voor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel:

- de instandhoudingsdoelstellingen¹² voor de verschillende soorten en habitats en vermeld of sprake is van een behoud- dan wel verbeterdoelstelling;
- de landelijke staat van instandhouding¹³ en de huidige relatieve betekenis van dit gebied voor de verschillende soorten en habitats.

Onderzoek of er (al dan niet door externe werking) gevolgen voor het Natura 2000-gebied kunnen zijn. Besteed daarbij specifiek aandacht aan effecten in de aanlegfase.¹⁴ Als niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied, geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.¹⁵

Onderzoek, indien van toepassing, in de passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen dat het project de natuurlijke kenmerken van het ge-

¹¹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de Natuurbeschermingswet 1998 en de specifieke gebiedsbescherming.

¹² De (concept)instandhoudingsdoelstellingen zijn te raadplegen in het Ontwerpbesluit Uiterwaarden IJssel op de website van LNV (www.minlnv.nl/natuur/gebiedsbescherming). Het gebied is aangewezen ingevolge de Vogelrichtlijn, maar in het nieuwe aanwijzingsbesluit wordt de 'oude aanwijzing' enigszins gewijzigd. Daarnaast wordt het gebied nu ook aangewezen krachtens de Habitatrichtlijn, vanwege de aanwezigheid van waardevolle habitattypen, enkele zeldzame vissoorten, Kamsalamander en Bever.

¹³ Zie de profielendocumenten van LNV.

¹⁴ Bijvoorbeeld aantasting van foerageergebied van ganzen via externe werking.

¹⁵ Als verstoring of verslechtering kan optreden die *met zekerheid* niet significant is kan een verstorings- en verslechteringsstoets volstaan. Indien een passende beoordeling aan de orde is, dient deze in het MER te worden opgenomen.

bied niet aantast.¹⁶ Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets¹⁷ met succes wordt doorlopen.¹⁸

Ecologische hoofdstructuur

Beschrijf de status van de EHS-gebieden (EHS natuur, EHS verweving, ecologische verbindingzone) en de wezenlijke kenmerken en waarden¹⁹. Geef aan of de ‘wezenlijke kenmerken en waarden’ van de in het plangebied aanwezige EHS-gebieden worden aangetast en hoe in dat geval het toetsingskader²⁰ voor de EHS wordt doorlopen. De Commissie acht het van belang dat tenminste uitgebreid wordt ingegaan op de gevolgen voor of de ontwikkelingsmogelijkheden van het weidevogelgebied.

4.3.3 Soortenbescherming²¹

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren.²² Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen²³ mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.4 Landschap en cultuurhistorie

Beschrijf in het MER de bestaande opbouw van het landschap in het plangebied en ga daarbij in op de te onderscheiden dragers van het landschap, zoals fysisch-geografische opbouw en kenmerken, visuele en cultuurhistorische kenmerken en samenhangen. Beschrijf de fysisch-geografische opbouw en structuren in het plangebied, met inbegrip van de historisch-geografische context daarvan. Geef aan wat de gevolgen van het voornemen zijn voor aardkundige waarden en samenhangen.

Beschrijf in het MER de veranderingen in de samenhang en visuele kenmerken van het landschap. Geef naast een beschrijving van deze veranderingen ook op kaart en/of in beelden (bijvoorbeeld met fotomontages) aan welke veranderingen plaatsvinden in de specifieke kenmerken van het landschap, gezien vanuit verschillende gezichtspunten. Ga daarbij specifiek in op de beeld dragers en zichtlijnen van het landschap. Geef op basis van de Nota Ruimte-

¹⁶ Uit de huidige lijn in de jurisprudentie volgt dat dit het geval is wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken zijn.

¹⁷ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

¹⁸ Art. 6, lid 3 en 4 Habitatrictlijn, geïmplementeerd in art. 19g en 19h Natuurbeschermingswet 1998.

¹⁹ Deze worden door de provincies aan de hand van onder andere doelsoorten ingevuld.

²⁰ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte en de uitwerking daarvan in de nota Spelregels EHS en/of nadere provinciale uitwerkingen daarvan.

²¹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is hierover uitgebreide informatie te vinden, waaronder de systematiek van de Flora en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor in gevolge de Flora- en faunawet verboden handelingen.

²² Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

²³ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

lijke Kwaliteit aan hoe specifieke landschapkenmerken worden gewaardeerd en hoe die waarden kunnen worden versterkt.

Geef in het MER een overzicht van de cultuurhistorische waarden²⁴ in het plangebied, waaronder archeologische waarden. Wanneer uit bureauonderzoek blijkt dat er mogelijk archeologische vindplaatsen aanwezig zijn op locaties waar ingrepen aan de orde zijn, dan dient door veldonderzoek te worden vastgesteld of dit inderdaad zo is. Uit het MER moet blijken wat de omvang en begrenzing van eventuele archeologische vindplaatsen is en of deze behoudenswaardig zijn. Geef in het MER aan wat de gevolgen van de verschillende varianten zijn voor aanwezige cultuurhistorische (waaronder archeologische) waarden.

4.5 Woon- en leefmilieu

Beschrijf de huidige verkeersintensiteiten op de wegen in het plangebied. Geef inzicht in de (toename van) transportbewegingen in verband met de realisatie van het voornemen (inclusief zwaar transport), bijvoorbeeld ten behoeve van de afvoer van grond en de eventuele aanvoer van materiaal van elders.

Beschrijf de effecten op geluidhinder, luchtkwaliteit en verkeersveiligheid als gevolg van de toename van het verkeer op de toe- en afleidende wegen van het voornemen ten opzichte van de referentiesituatie en geef in het MER aan of aan de wettelijke voorkeurswaarden c.q. grenswaarden kan worden voldaan.²⁵ Geef aan of en in welke mate er hinder voor aanwonenden gaat optreden.

De varianten in de startnotitie verschillen onderling sterk in overstromingsfrequentie. Deze frequentie zal van invloed zijn op de beleving van de hoogwatergeul als maatregel tegen hoogwaterbescherming. De Commissie adviseert om in het MER aandacht te schenken aan de beleving van de hoogwatergeul in relatie tot de overstromingsfrequentie.²⁶

Geef in het MER inzicht in de gevolgen voor sociale aspecten, waaronder:

- barrièrewerking c.q. bereikbaarheid voor snelverkeer en langzaam verkeer, onder normale omstandigheden en in hoogwatersituaties (evacuatiemogelijkheden)²⁷;
- verkeershinder in de uitvoeringsfase;
- visuele hinder;
- gedwongen vertrek (amoveren van woningen en bedrijven).

²⁴ Zie ook zienswijzen 1 en 3 (zie bijlage 2) voor specifieke aandachtspunten ten aanzien van cultuurhistorische waarden.

²⁵ Volg hierbij de luchtkwaliteitseisen uit de Wet milieubeheer (Wm). Geluid is relevant bij een verkeerstoename van 30% en een afname van 20% ten opzichte van de referentiesituatie. Dit komt overeen met 1dB(A) .

²⁶ In zienswijze 4 wordt gesteld dat wanneer de hoogwatergeul wordt aangelegd, deze ook daadwerkelijk voor dit doel gebruikt zou moeten worden.

²⁷ In zienswijzen 2, 4 en 8 (zie bijlage 2) wordt aandacht gevraagd voor de bereikbaarheid in het gebied in geval van inundatie, zowel voor bewoners als voor hulpdiensten.

5. OVERIGE ONDERDELEN VAN HET MER

5.1 Leemten in milieu-informatie

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat kan worden beoordeeld wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie. Beschrijf:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

5.2 Evaluatieprogramma

Bij vaststelling van het rijksinpassingsplan moet worden aangegeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat in het MER al een aanzet tot een programma voor dit onderzoek wordt gegeven, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

5.3 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland, in opdracht van de Rijksoverheid

Bevoegd gezag: de Minister van Verkeer en Waterstaat (*coördinerend*), de Minister van VROM, Provinciale Staten van Gelderland

Besluit: Vaststelling van een rijksinpassingsplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C09.0, C12.1, C16.1, C18.5

Activiteit: Aanleg van een hoogwatergeul langs de IJssel ten behoeve van waterstandsdeling en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Betrokken documenten:

- Startnotitie Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, projectbureau Ruimte voor de Rivier, Grontmij Nederland b.v., 28 oktober 2008;
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit Veessen-Wapenveld, Veenbosch en Bosch Landschapsarchitecten, 2 juli 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure: 27 november 2008

aanvraag richtlijnenadvies: 2 december 2008

ter inzage legging startnotitie: 27 november 2008 t/m 7 januari 2009

richtlijnenadvies uitgebracht: 27 januari 2009

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

mr. F.W.R. Evers (voorzitter)

ir. D.L.J. Heikens

drs. P.J. Jongejans (werkgroepsecretaris)

ing. R.L. Vogel

ir. R.F. de Vries

ing. Y.L. de Zwart

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Stichting Menno van Coehoorn, Utrecht
2. Land- en Tuinbouw Organisatie Noord, afdeling Noordoost Veluwe, Deventer
3. Stichting De IJssellinie, Gorssel
4. G. Kouwenhoven, Veessen
5. C. Fredriks-Vinke, Wapenveld
6. E.J. Luchtenbelt, Wapenveld
7. M. van Kamperdijk, Veessen
8. W. van de Vosse, namens de Bewonersadviesgroep, Vorchten
9. Otten agrarisch onroerend goed, namens familie L.A. Doppenberg, Wapenveld
10. Stichting Recreatie Wapenveld, Wapenveld
11. Benthem Gratama advocaten, namens K. Grotenhuis, Vorchten
12. M. van Kamperdijk, Veessen
13. G.F.N. Jansonius, Wapenveld
14. J.O. Tjabringa, namens Stichting IJsselhoeven, Heerde
15. R. Storm van Leeuwen, Marle
16. M.J. te Winkel, Hattem
17. A.H.R. Riphagen, Wageningen
18. I. Bunnik, Wapenveld
19. A.M. Hottinga, Vorchten
20. W. de Weerd, Wapenveld
21. G. van Netten en J.B. van Netten-van Ommen, Wapenveld

Verslag van de hoorzitting, gehouden op 15 december 2008 in Heerde

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld

Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland hebben in opdracht van de Rijksoverheid het voornemen een hoogwatergeul aan te leggen langs de IJssel tussen Veessen en Wapenveld, in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Voor de realisatie van de hoogwatergeul en de daarmee samen hangende ontwikkelingen wordt een rijksinpassingsplan vastgesteld door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en VROM. Ten behoeve van de besluitvorming wordt de m.e.r.-procedure doorlopen

ISBN: 978-90-421-2602-2

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

